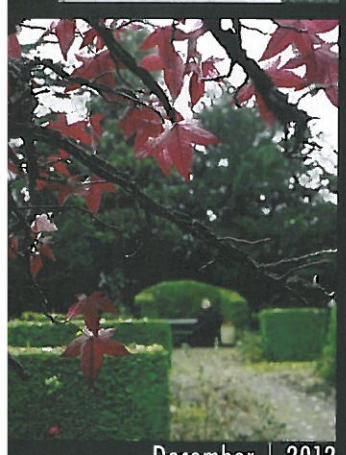

KIRKEN UNDERVISER

Undervisningsmodeller | Praktisk pædagogisk arbejde | Kirkeligt børne- og ungdomsarbejde | Andagter og gudstjenester | Anmeldelser og litteratur

– Det aktuelle tidsskrift for kirkens pædagogik og undervisning

December | 2012

SAMTALEN MELLEM FOLK OG FOLKEKIRKE
– dåbsamtalen

KÆRLIGHED OG KOMMUNIKATION
– ægteskabskurser

SORG ER IKKE SYGDOM
– at tegne et nyt »kort« over sin tilværelse

TEMA:

SAMTALER FOR LIVET

>4

Leder

Årets sidste blad her i 2012 har givet ordet til en række erfarne teologer og en psykolog, som peger på de anledninger, kirkens præster har for at møde mennesker i samtale, og giver råd om, hvordan disse anledninger kan udfoldes bedst muligt.

Vi har givet bladet titlen: Samtale for livet – men det går som en rød tråd gennem artiklerne, at der naturligvis er tale om, at den kristne tro lig-ger til grund for samtalerne – at samtalerne tillige er en unik chance for og indgang til at tale om tro. Bladet handler om praktisk teologi og om sjælesorg, men også om at bruge psykologiske erfaringer fra terapiens fagområde i kirkens undervisning og i samtaleforløbene.

Den tyske teolog, Hans Küng er ophavsmand til en tese, jeg er blevet meget inspireret af: »Kirkens undervisning har til opgave at rydde hindringer for tro af vejen«. Jeg vil sige, at dette blads bidragydere har fat i mere end det – de vil tillige gennem samtale rydde »hindringer for livet« af vejen – hindringer for at livet kan udfolde sig i tillid, glæde og fællesskab.

... Når Ulla Morre Bidstrup siger: *Men brudeparret skal netop være med til at formulere, hvad det her har med kristendommen at gøre. For dem.*

... Når Jens Rønn Sørensen siger: *Samtalen er en lejlighed til at bringe os tættere på hinanden, og samtalens betydning kan næppe overvurderes.*

... Når Annette Due Madsen siger: *Den kristne tro er en religion, hvor relationer er helt centrale. Relationen til Gud og relationen mellem mennesker. Det er i relation vi skabes, udvikles og næres. Når relationer har det godt, kan livet folde sig ud og skabe grobund for tryghed og glæde for børn såvel som voksne ...*

... Når Elisabeth Lidell siger: *Derfor er det bydende nødvendigt, at vi voksne tør tale om trosspørgsmål, fortælle om vores egen opfattelse af tingene, vores trospraksis...*

... Når Amalie Rathje siger: *I kristendommen er kærligheden en gerning, ikke en følelse...*

... Så er det alt sammen med til at give mennesker samtalens redskab til at bane vejen for livgivende fællesskab.

Anne Marie Boile Nielsen

Kirken Underviser

- er et tidsskrift til inspiration for alle i kirkens forskellige former for undervisning
- praktisk hjælp til det pædagogiske arbejde i menigheden og det kirkelige børne- og ungdomsarbejde
- undervisningsmodeller til brug for børn, unge og voksne
- forslag til andagter og gudstjenester
- teologisk-pædagogisk information
- anmeldelser og omtale af nye undervisningsmaterialer og litteratur med relevans for det pædagogiske arbejde i kirke og menighed

www.kirken-underviser.dk

Redaktion

Anne-Marie Hartoft-Jacobsen, Preben Medom Hansen, Inger Margrethe Mikkelsen, Benthe Kleon Jeppesen (ansv.), Kirsten Søgaard, Inge Lise Reiche, Anne Marie Boile Nielsen (ansv.), Janne Melcher, Pernille Nærvig Petersen, Per Vibskov Nielsen

Redaktionssekretær:

Anne Marie Boile Nielsen
Peter Bangs Vej 1, 2000 Frederiksberg,
tlf.: 60 77 32 78

Sats, layout: Karina Rydendahl,
Unitas Forlag a/s
ISSN: 1602-2785

Udgiver:

3K uddannelsen
Peter Bangs Vej 1, B
2000 Frederiksberg
tlf.: 38 38 41 20
www.3k.diakonissen.dk

3K UDDANNELSEN

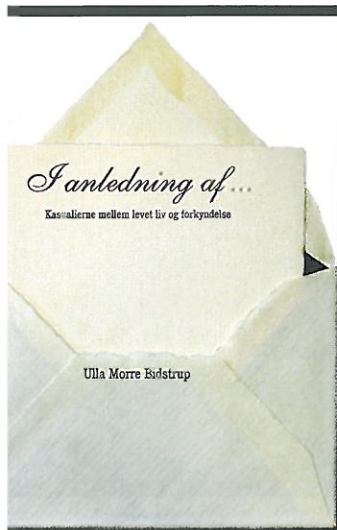
Målsætning for 3K uddannelsen:

Formålet med uddannelse til professionsbachelor i kristendom, kultur og kommunikation (3K) er at kvalificere til selvstændigt at kunne tilrettelægge, organisere og gennemføre opgaver inden for kommunikation, undervisning, omsorg og ledelse i forbindelse med kristendoms- og kulturformidling i folkekirken, frikirker, kirkelige organisationer og andre foreninger, organisationer og institutioner.

Tryk: Tarm Bogtryk

Abonnement:

Årsabonnement (4 numre) kr. 235,-
Løssalg kr. 75,-
Henvendelse til:
Kirken Underviser c/o Unitas Forlag
Frederiksberg Allé 10
1820 Frederiksberg C
tlf.: 36 16 64 81
E-mail unitas@unitasforlag.dk

Indhold

- 04** **SAMTALERNE VED KASUALIERNE...** af Ulla Morre Bidstrup
- 07** **SAMTALEN MELLEM FOLK OG FOLKEKIRKE**
af Jens Rønn Sørensen
- 10** **KÆRLIGHED & KOMMUNIKATION**
af Amalie Rathje
- 12** **AT SKABE GODE FAMILIERELATIONER**
af Annette Due Madsen
- 16** **AT TURDE BLIVE I DET ÅBNE**
af Pernille Nærvig Petersen og Anne-Sofie Aabenhus
- 19** **SORG ER IKKE SYGDOM**
af Ole Raakjær
- 22** **EN MENINGSGIVENDE SAMTALE** af Elene Fleischer
- 24** **PÅ TOMANDSHÅND MED KONFIRMANDEN** af Elisabeth Lidell
- 26** **ANMELDELSER**

Samtalerne ved kasualierne

af Ulla Morre Bidstrup, phd. i teologi, lektor ved
Pastoralseminariet i Århus, umb@km.dk

I SAMTALEN MED
PRÆSTEN SKAL
DÅBSFORÆLDRE,
KOMMENDE
BRUDEPAR OG
EFTERLADTE TAGES
ALVORLIGT SOM
MEDKRISTNE, DER
MENER NOGET
MED AT OPSØGE
KIRKEN MED
DE VIGTIGSTE
SITUATIONER OG
RELATIONER I
DERES LIV.

Kasualierne som overgangsritualer

Ordet kasualie er forholdsvis nyt i en dansk kirkelig sammenhæng, mens det har flere år på bagen i den tyske og svenske. Kasualie betyder gudstjeneste eller gudstjenestelig markering i anledning af en særlig lejlighed eller tilfælde (latin: casus=fald) i det levede liv. Man kalder dåb, konfirmation, vielse og begravelse for »de fire klassiske kasualier«, der jo markerer afgørende overgange i menneskelivet. Der er tale om overgange, som er genstand for ritualer i snart sagt enhver kultur. Nemlig overgangene fra ikke-liv til liv, fra barndom til voksenliv, fra oprindelsesfamilie til ny familie, fra liv til død. De fire klassiske kasualier er altså oplagte overgangsritualer i vores kultur og kirke. Der er ganske vist sket en langsom løsrivelse mellem vores kasualier og de overgange, som de markerer. Stadig flere bliver døbt på et andet tidspunkt end umiddelbart efter deres fødsel. F.eks. når de følger minikonfirmandundervisningen eller konfirmationsforberedelsen eller på et helt andet tidspunkt. Konfirmationen betyder ikke længere, at den unge mere eller mindre bliver opfattet som voksen fra denne dag (derfor fik man engang et guldur og en ordentlig snaps!) og

skal ud at tjene sine egne penge, som det tidligere har været tilfældet. Vielsen markerer nu sjældent overgangen til første nat i fælles hjem og seng, men er ofte »kronen på værket«, når både villa, volvo og vov-hund for længst er på plads. Kun begravelsen er – ifølge sagens natur – stadig snævert knyttet til den overgang, den markerer. Men uanset denne tendens til løsrivelse fra

» Jeg vil derfor foreslå, at man ikke blot ser kasualierne som de overgangsritualer, de er, men samtidig ser dem som orienteringsritualer. Det vil sige som ritualer, som den kristne opsøger, når der sker noget så betydningsfuld i hans liv, at han har brug for at orientere sig.

den konkrete overgang er kasualierne virksomme overgangsritualer. Man kan jo godt have brug for punktuelt at markere en overgang, der nu sker eller er sket mere gradvis, for at kunne forholde sig til dens betydningsfuldhed i fællesskab.

Kasualierne som orienteringsritualer

Men hvis man kun opfatter kasualierne som overgangsritualer kommer man til at fokusere på kasualierne som udtryk for et diffust religiøst behov og mister dermed blikket for kasualiernes specifikke kristne indhold. Og endnu værre: Man reducerer dem, der kommer til kasualiet, til folk med et religiøst eller psykologisk behov og ser dem ikke som medkristne, der mener noget med at opsøge netop kirken i forbindelse med de vigtigste situationer og relationer i deres liv. Og det er hverken hensigtsmæssigt eller sandt! Jeg vil derfor foreslå, at man ikke blot ser kasualierne som de overgangsritualer, de er, men samtidig ser dem som orienteringsritualer. Det vil sige som ritualer, som

den kristne opsøger, når der sker noget så betydningsfuld i hans liv, at han har brug for at orientere sig. Når den kristne kommer til kirken, er det så at sige for at finindstille kompasset efter de verdenshjørner, som hun for længst har anerkendt som gyldige i hendes verden. Der er med andre ord tale om en bekendelseshandling, og de kasualiesøgende er altså ikke bare objekter for forkyndelsen. De er netop subjekter og medforkyndere.

Samtalens betydning

Og hermed er vi fremme ved den store betydning, som samtalen forud for kasualiet har. Den har netop til opgave at tydeliggøre og at tage konsekvensen af at kasualierne er orienteringsritualer. I samtalen skal dåbsforældrene, det kommende brudepar og de efterladte netop tales med som medkristne og tages alvorligt som medforkyndere. Det vil sige, at samtalen er mere og andet end en praktisk foranstaltning, hvor brudeparret skal instrueres om, hvornår de skal gå og stå, og om hvad præsten synes om traditionen med at lægge hestesko på kirkegulvet, og hvor parret i øvrigt skal have fortalt præsten – til brug for talen – hvordan de har mødt hinanden i bal-longyngerne i Tivoli og for nylig er flyttet fra Havretoften til Granvænget. Selvfølgelig er praktiske

oplysninger og diverse data relevante emner for samtalen, men hvis vi lader det være ved dét, virker det netop, som om parret har deres fokus (at kunne finde ud af, hvordan de skal agere ved handlingen og at »fodre« præsten med oplysninger til talen) og præsten et helt andet (at informere brudeparret og ikke mindst siden i kirken få sagt noget om, hvad det her har med kristendommen at gøre). Men brudeparret skal netop være med til at formulere, hvad det her har med kristendommen at gøre. For dem. Hvad får dem til at opsøge kasualiet? Hvad synes de er rigtigt vigtigt? Hvad vil de bede om i deres stille sind, når vi beder til Gud i løbet af vielsen? Det kan være, de på selve bryllupsdagen er alt for forvirrede til at få samlet tankerne overhovedet. Desto vigtigere er det at gøre det i samtalen. Ja, måske er det i virkeligheden i løbet af samtalen og ikke i løbet af vielsen, parret får talt lidt med Gud og med hinanden om det allerstørste, selvom det som oftest sker, uden at vi folder hænderne eller knæler, som vielsens liturgi foreskriver? Det samme kan måske siges om mange dåbsforældre og efterladte? Ja, og om konfirmanderne og deres forældre, som man måske typisk har sådanne samtaler med kollektivt i konfir-

Men brudeparret skal netop være med til at formulere, hvad det her har med kristendommen at gøre. For dem. Hvad får dem til at opsøge kasualiet? Hvad synes de er rigtigt vigtigt? Hvad vil de bede om i deres stille sind, når vi beder til Gud i løbet af vielsen?

I anledning af ...

Kasualierne mellem levet liv og forkyndelse

mandstuen eller til forældremødet, hvor de mange tilstedeværende selvfølgelig sætter en lidt anden dagsorden.

Samtalens forberedelse

Uanset om samtalen forud for kasualiet føres med en enkelt efterladt, et brudepar eller en flok konfirmander, kan det kræve sit at få dem på banen som medforkyndere. Og det vil være klogt at forsøge at stemme forventningerne lidt efter det realistiske. Fordi folk jævnt hen er vant med at lade præsten om det og uvante med selv at formulere sig om kristendommen og deres eget forhold til den. Så for at markere, at præsten faktisk interesserer sig for, hvad de kasualiesøgende tænker, og for at give dem lejlighed til at overveje og måske drøfte nogle af disse spørgsmål indbyrdes, kan det være en god ide at give dem lejlighed til at forberede sig. En god forberedelse kan være at overveje hvilke salmer, der skal synges ved begravelse, bryllup og måske dåb. For i salmerne findes der selvfølgelig formuleringer af kristendommens indhold, som man kan forholde sig til. En anden vigtig forberedelse – i særdeleshed til begravelsen, hvor der er frit tekstvalg – kan være at lade de kasualiesøgende finde frem til en tekst, de gerne vil have læst. Da det er de færreste, der på egen hånd ville kunne finde en oplagt tekst med hele Bibelen i hånden, kunne man, hvor det var muligt forud for samtalen, forsyne dem med nogle oplagte tekststykker at vælge mellem (som man ofte gør det med en liste over oplagte salmer). Endelig findes der forskelligt materiale, som man kan fremsende til dåbsforældre og brudepar inden samtalen og konfirmandforældre inden forældremødet. Jeg har været med til at udarbejde materialet »Gud, vi skal giftes« som er et ganske stort hæfte, der består af en iøj-

nefaldende og ofte debatskabende billedside og af tekst-stykker af mange slags. Endelig har vi forfattet en mere sammenhængende tekst ledsaget af spørgsmål til brudeparret: »Hvad betyder tradition og højtidelighed for jer?« »Skal eller kan vi tilgive alt?« »Hvilken trussel mod jeres ægteskab vil I bede om at blive skånet for?« »Hvad er et lykkeligt ægteskab for jer?«

Samtale og tale

En sådan forberedt samtale har som oftest stor værdi i sig selv. Det kan den samtale, brudeparret måske fører indbyrdes om materialet, inden de taler med præsten, i øvrigt også have. Og flere par har fortalt, at de også på et senere tidspunkt har haft hæftet fremme for at repetere noget fra de samtaler, det foranledigede. Men samtidig kan alt dette og lydhørhed hos præsten resultere i en kasualsamtale, hvor brudeparret eller de pårørende leverer en vinkel eller formulering, som præsten kan bruge som det helt optimale udgangspunkt for sin kasualtale. Optimalt fordi præsten så tvinges ud af at sætte autopiloten til, når talen skrives og i stedet konfronteres med – og inspireres af – hvordan levet liv og kristen forkyndelse for alvor kommer i samtale i det pågældende tilfælde (casus). Og dermed er vi inde ved kasualiets kerne. Og optimalt fordi de kasualiesøgende oplever et stort medejerskab, når de kan høre sig selv (og forhåbentlig også en hel del andet) i talen. Det skærper som oftest opmærksomheden om hele talen både hos de nærmeste og resten af følget. Samtidig befordrer det den myndiggørelse af de kasualiesøgende netop som medkristne, som er afgørende for at vores overgangsritualer samtidig kan fungere som stærke orienteringsritualer. Hvor de kasualiesøgende orienterer sig efter kristendommen, som ikke kun er præstens og kirkens, men også deres!

Efter-samtale

I folkekirken fører vi mest forberedende samtaler i forbindelse med kasualierne. En undtagelse findes for begravelsens vedkommende, hvor det hører med til mange præsters praksis (især, hvor der er et overkommeligt antal begravelser om året) at besøge de efterladte nogle uger efter begravelsen. Det sker nok især hos efterladte, som har fået hele deres hverdag ændret ved dødsfaldet – altså typisk efterladte ægtefæller. Disse samtalers sjælesørgeriske opgaver taler for sig selv. Men ved efter-samtaler kan præsten desuden blive indviet i den efterladtes erfaringer med hele forløbet omkring begravelsen eller tolkninger af noget af det, som blev sagt, som kan være til stor inspiration for det videre arbejde med kasualsamtalet, kasualtalen og hele kasualiefejringen. Hvis ressourcerne tillod det, kunne man sagtens forestille sig gensidigt udbytterige samtaler også efter dåb og vielse.

Et fremtidsperspektiv

Kasualierne er i tiltagende grad det afgørende sted for de fleste folkekirkemedlemmers erfaring med kirken og det afgørende sted for præstens erfaring med de fleste folkekirkemedlemmer. Kasualierne har med andre ord en betydning for forholdet mellem folk og kirke og dermed for kirken som folkekirke, som vanskeligt kan overvurderes. Samtalerne ved kasualierne rummer i den sammenhæng et stort potentiale, som det bare er med at komme i gang med at udforske yderligere!

Samtalen MELLEM folk og folkekirke

Samtalen mellem præst og dåbsfamilie før dåb er med til at fastholde og styrke båndet mellem folk og kirke.

Forholdet mellem danskerne og vores folkekirke er stadig nært. Det er min grundlæggende antagelse, at det først og fremmest er relationelt. Det vil sige, at folkekirkemedlemmer ikke så meget forstår deres forhold som et spørgsmål om teologi og tro men snarere som tilknytning gennem historie, oplevelser og følelser. Og gennem personlige møder. Vi er knyttet til vores kirke og kirkegård. Vi er knyttet til vores sogn og menneskene i det. Vi er knyttet til vores præst. Og det, der knytter sammen, er de begivenheder og kirkelige handlinger, der har udspillet sig i kirken og i sognet. I min bog »Vil du døbes på denne tro? Folk og Folkekirke i samtale« har jeg forsøgt at gennemtænke samtalens rammer og muligheder. I samtalen bekræftes fællesskabet, og det har kun fået større betydning af, at den daglige kontakt mellem folk og folkekirke svækkes, og stadig flere tager deres medlemskab af folkekirken op til kritisk overvejelse. En god samtale og en kirkelig handling, hvor folk oplever sig rummet og talt til, er ikke bare en anledning til at forkynde evangeliet. Det er også for Folkekirken en livsnerve i arbejdet med at bevare og styrke relationen mellem folk og folkekirke.

Hvad er en samtale?

Vi begynder med at placere samtalen som begreb i forhold til andre begreber, der udtrykker dette, at mennesker mødes og udveksler betragtninger, holdninger

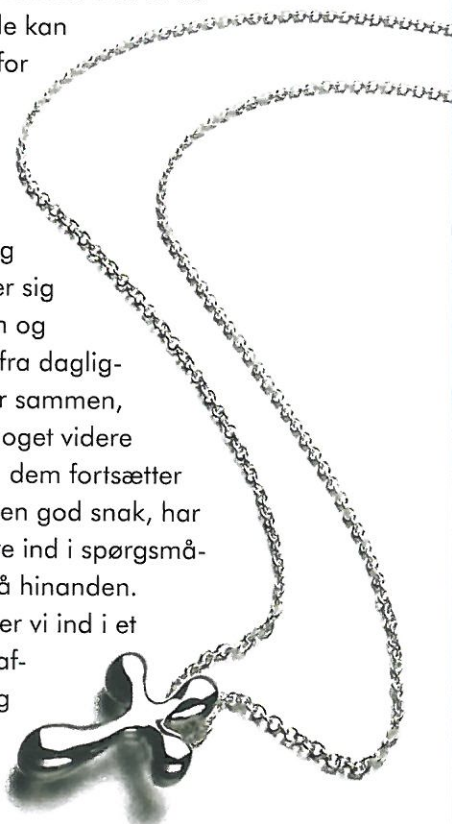

Jens Rønn Sørensen f. 1958. Sognepræst i Paarup ved Odense, lektor ved Folkekirkens Institut for Præsteuddannelse

eller indsigt. Foruden »samtalen« er det »en snak«, og »en diskussion«. De tre begreber dækker over store forskelle i både ramme og indhold. Der er naturligvis mellemformer, og de kan glide over i hinanden, men for overblikkets skyld skelner vi her mellem de tre.

Det tilfældige møde giver anledning til en snak. Over hækken. I butikken. Og hvor vi nu mødes. Den drejer sig mest om vind og vejr og film og fodbold. Sådant løst og fast fra dagligliv og fester. De, der snakker sammen, bringer ikke sig selv i spil i noget videre omfang, og verden omkring dem fortsætter som normalt. Har man fået en god snak, har man dog bevæget sig dybere ind i spørgsmålene og – især – nærmere på hinanden.

Med diskussionen kommer vi ind i et andet felt. Her mødes efter at tale forskellige opfattelser og holdninger og tager livtag med hinanden. Tilhørere

» Præsten får et indblik i familiens liv, livsvilkår og historie, og familien oplever i mødet med præsten, at kirken interesserer sig for dem.

kan evt. deltage i diskussionen med spørgsmål eller tilkendegivelser. Deltagerne i en diskussion kaldes for hinandens modstandere. De skal inden for den givne ramme gøre rede for deres holdninger og søge at overbevise modstanderen – eller i det mindste tilhørerne – om deres synspunkter. I den gode diskussion skelner man mellem sag og person, og deltagerne kan nærme sig hinanden og flytte hinanden med gode og saglige argumenter. Skelner man ikke mellem sag og person, bliver det personligt og ofte lidt ubehageligt – et skænderi snarere end en diskussion.

Samtalen er den dybeste af de tre kategorier, og deltagerne kaldes partnere. I samtalen er person og sag ikke adskilt, for det hører til samtalen natur, at samtalepartnere gavmildt bringer sig selv i spil. Det kræver ro og gensidig anerkendelse, respekt og tillid. Der er ikke nødvendigvis dybe lænestole og en knitrrende kaminild, men ingen ordstyrer skal nidkært dele taletiden lige. Der kan være tilhørere eller tilskuere, men de deltager ikke. De tager imod og kan ske at blive klogere på sig selv og deres egne eller andres liv. Tænk for eksempel på samtaler i radio og TV, når de er bedst. Men nu til præstens samtaler med sognets folk.

Præstens møder med sognets folk

I udgangspunktet har præsten tre typer af møder med folk. Den første er den tilfældigt opståede samtale. Det er ofte »en snak« og bliver ikke til mere. Over hækken med naboen, med andre forældre ved skolen, på boldbanen, eller hvor det nu kan være. Den anden type er den sjælesørgeriske samtale. Det er den fortrolige samtale om livets vilkår, hvor den anden i stor tillid lukker præsten ind i sit livs dybeste kroge. Den sjælesørgeriske samtale er sædvanligvis aftalt på forhånd, men enhver snak kan blive til en sjælesør-

» Tunge temaer kan dukke op, når det tillidsfulde rum er etableret. En mor, der døde for nylig. Et dødfødt barn. En svær skilsmisse.

gerisk samtale. Hvis man for eksempel møder en enke til en, man har begravet. Eller en, der har fået konstateret alvorlig sygdom. Eller ...

Den tredje type af samtale er den, der især interesserer her – den samtale der har sin anledning i en kirkelig handling, dåb, vielse eller begravelse / bisættelse. Vi koncentrerer os her om den dåbsforberedende samtale. Den er kendetegnet ved, at den er aftalt og forberedt, og at der er en form for dagsorden, nemlig dåben. Men der er stor forskel imellem præstens tilgang til samtalen

og dåbsfamiliens. Som præst vil

man sige, at man skal have

en dåbssamtale. Familien

vil derimod sige, at de skal

hen til præsten, fordi han skal

døbe deres barn. De kommer,

fordi præsten skal gøre noget

for dem, og han tager imod dem

som nogle, han skal tale med. Det

er vigtigt at erkende, at selvom der er

så mange ord i kirke og kristendom, så

er det kirkelige fællesskab for de fleste et

handlingsfællesskab. Noget vi gør sammen.

Dåbssamtalen

Den dåbsforberedende samtale har tre grundelementer. Det ene er det almene, det andet er den kirkelige handling og det tredje er samtalen mulige sjælesørgeriske dimensioner. Bag det almene gemmer sig, at samtalen er en mulighed for at skabe et vist

gensidigt personligt kendskab. Præsten får et indblik i familiens liv, livsvilkår og historie, og familien oplever i mødet med præsten, at kirken interesserer sig for dem. At den kirkelige handling er et vigtigt element i samtalen, er indlysende. Det er den, der har givet anledning til samtalen. Og endelig kan samtalen altid blive sjælesørgerisk på den måde, at tunge temaer kan dukke op, når det tillidsfulde rum er etableret. En mormor, der døde for nylig og derfor ikke kan være med. Et dødfødt barn. En svær skilsmisse.

Præsten skal være sikker på at begynde der, hvor hans samtalepartnere er. I det praktiske. De har hovedet fyldt af tanker om, hvordan de skal gå og stå og sidde. De er optaget af, hvem der skal sige hvad og hvornår. Og de er bekymrede for, hvordan præst og menighed har det med, at børn er urolige i gudstjenesten. Både dåbsbørn og (især) ældre børn. Og dertil er de bekymrede for, hvordan festen skal gå bag efter. Samtalen kan foregå i familiens hjem, i kirken eller på præstens kontor, men når man som præst vil tage sit udgangspunkt i dåbshandlingen, er det en indlysende mulighed at henlægge samtalen til kirken. Det er også en god ide at invitere den med, der skal bære barnet – og eventuelt alle faddere, sådan som biskopperne foreslår det i deres vejledning. Det rummer den fordel, at vi så har mødt hinanden forud. Og det åbner for den mulighed, at de fortsætter samtalen med hinanden, når de er kommet hjem. At mødes i kirken gør det også nemt at tale om, hvad det er at være kirke og menighed. I det rum samles vi om de største begivenheder i vores liv og bliver holdt fast på, at vores grundvilkår er de samme. Trods alle forskelle. Her er døbefonten, hvor sognets børn er

» Præsten skal være sikker på at begynde der, hvor hans samtalepartnere er. I det praktiske.

blevet døbt i generationer. Her er alterskranken, hvor vi knæler for at modtage nadveren. Og så videre.

Relationerne styrkes

Den dåbsforberedende samtale er ikke velegnet til en grundig indføring i dåbens teologi, men det er en selvfølge, at det teologiske spiller ind, når vi taler om kirke og menighed, om menneskers liv med hinanden og med Gud, kristeligt forstået. Samtalen er en lejlighed til at bringe os tættere på hinanden, og samtalens betydning kan næppe overvurderes. Hvis vi ikke længere taler sammen, glider folk og folkekirke fra hinanden.

Med udgangspunkt i den kirkelige handling styrkes den personlige relation. Familien bliver mindet om sit tilhørsforhold til kirkens rum og ritualer. De bliver mindet om deres relation til den menighed, som de er kirke sammen med. Og de og præsten bliver styrket i en oplevelse af samhørighed om noget vigtigt. Det er kirkelig undervisning, når det er bedst. At vi gør noget sammen, efter at vi forud har talt med hinanden om, hvad vi gør, hvordan vi gør det, og hvorfor vi gør det.

Kærlighed & kommunikation

PREP-KURSUS I KIRKEN

Kærlighed & kommunikation – sådan hedder det kursus, vi for fjerde gang udbyder i Farum Sogn til januar. Kurset er for par, der ønsker at styrke deres forhold. Parrene undervises og vejledes af mig, som dels er sognepræst og dels er uddannet prep-vejleder i Center for Familieudvikling. I det følgende vil jeg beskrive indholdet i kurset og hvorfor jeg mener, det er relevant at tilbyde denne form for undervisning i kirken.

Sognepræst Amalie Nørgaard Rathje,
Farum Sogn, AMNR@KM.DK

Kurset, jeg tilbyder, er baseret på konceptet »prep«. PREP står for *Prevention and Relationship Enhancement Program*, på dansk kaldes det: *Praktiske Redskaber til et Engageret Parforhold*. Prep er oprindeligt et amerikansk koncept, som er baseret på psykologers forskning i parforhold. Humlen er, at der ikke findes en opskrift på et godt forhold. Men der er en sikker opskrift på et dårligt, og her er hovedingrediensen dårlige kommunikationsmønstre. Derfor arbejder man i prep med at skabe sunde kommunikationsmønstre og fokusere på forholdets stærke sider.

Prep-konceptet er ikke værdineutralt. Der er en helt klar værdi om, at et sundt, livslangt ægteskab er værd at stræbe efter, og at det er godt for børn at vokse op i en familie, hvor mor og far taler pænt

til hinanden og sammen løser konflikterne. Målet er ikke at bevare et dårligt ægteskab for enhver pris. Målet er at gøre et dårligt ægteskab værd at bevare.

Kurset finder sted over fem mødegange à tre timers varighed. De tre første mødegange er der fokus på det, der er med til at bryde et forhold ned. Mange mennesker tror, at de har en helt unik måde at skændes på. Men forskning viser faktisk, at der er fire mønstre eller faresignaler, der går igen i forhold, der mistrives. Derfor bruger vi en hel del tid på at opdage og undersøge disse fire faresignaler, så parrene bliver gode til at kende dem og stoppe dem, før de tager magten i kommunikationen.

De sidste to mødegange fokuserer på at styrke forholdet. Her arbejder vi med forholdets værdier

og positive sider. Pointen er, at hvis vi minimerer det, der nedbryder et forhold, frigiver vi energi til det, der styrker et forhold.

Alle mødegangene er bygget op omkring oplæg og parsamtaler. Parrene taler ikke i plenum om deres forhold, men der forekommer ofte en frugtbar dialog og samtale om kærlighed, tilgivelse, venskab etc. Der er afsat lang tid til individuelle parsamtaler, hvor parrene sidder for sig selv og taler sammen. Her fungerer jeg som vejleder i forhold til de teknikker, vi lærer på kurset.

Hvorfor skal vi have prep i kirken?

Da jeg blev præst for to år siden syntes jeg, at kirken manglede tilbud til folk som mig selv, der lever et travlt familieliv med små børn. Vi har litteraturkredse, koncerter, strikkeklubber, sorggrupper, fredagsmøder, filmaftener – men ikke rigtig noget, som jeg synes, jeg selv havde brug for. Samtidig kunne jeg iagttage et stort behov for refleksion, fordybelse og relationspleje i netop min egen aldersgruppe (30'erne), som ofte går uden om kirken. Jeg ville gerne have denne gruppe ind i kirken og tænke over livet, døden og kærligheden.

Sjovt nok har det siden vist sig, at kurset tiltrækker par i alle aldre. Rigtig mange par i 60'erne og 70'erne vil faktisk gerne arbejde med deres kærlighedsrelation, hvilket jeg synes er positivt, og hvilket

» Her arbejder vi med forholdets værdier og positive sider. Pointen er, at hvis vi minimerer det, der nedbryder et forhold, frigiver vi energi til det, der styrker et forhold.

fortæller mig, at tilbuddet er mere relevant, end jeg havde forestillet mig.

Det har desuden vist sig, at det er betryggende for de par, der tilmelder sig, at kurset finder sted i kirken. Kirken står for dem som et sted, der ikke skal sælge, men formidle nogle grundfæstede værdier. Og kurset bliver et forum, hvor de får sat gang i nogle vigtige diskussioner, som de ikke normalt tager sig tid til. Det forekommer parrene helt naturligt at tage disse diskussioner i kirken.

Hvad er et ægteskab?

Kurset er for par, der ønsker at arbejde med deres indbyrdes relation, og de tilmeldte par er som regel ikke mere konfliktramte, end hvad der må anses for normalt. Pointen er nemlig, at det er normalt at have konflikter i sin relation. Prep-konceptet er baseret på en realistisk, ikke-romantisk forestilling om ægteskabet som et fællesskab bygget på følelser og vilje. Vi kan ganske enkelt ikke love hinanden en rosenrød forelskelse over 60 år. Men vi kan love hinanden at ville arbejde for glæde og fællesskab ved at give afkald og tage ansvar. Det er som regel en lettelse for parrene at blive præsenteret for dette syn på ægteskabet.

Som præst er jeg ikke terapeut. Det er ikke min opgave at løse folks parforholdsproblemer, og det er min holdning at ethvert parforhold nødvendigvis indeholder

spændinger og kriser. Vi kan skifte vores partner ud, og mange mennesker gør det flere gange i løbet af et voksenliv. Men et parforhold vil altid være en »pakkelsning«, og ens partner vil altid indeholde både gode og dårlige sider, men det er umuligt at finde en perfekt »pakke« uden enkelte mørke pletter. Det afgørende er, hvordan man tackler de udfordringer, man møder med sin »pakke«, og hvordan man vedkender sig sit eget ansvar for at få »pakken« til at fungere.

Det er altid vigtigt for mig at understrege i prep-kurserne, at jeg (eller prep-konceptet) på ingen måde er imod skilsmisser, og jeg vier også gerne folk, der har været gift tidligere. Men en skilsmisse eller et dårligt fungerende ægteskab har altid omkostninger, særligt for de børn, der måtte være involverede. Og jeg har aldrig mødt et par, der drømte om at blive skilt. Alle par drømmer om en livslang relation, og den drøm kan man få hjælp til at kunne indfri ved at lære at kommunikere med sin partner.

En skilsmisse sker ikke bare. Den er som regel konsekvens af en kommunikation, der er kørt skævt og har slidt et forhold ned. Men vi har faktisk en mulighed for selv at ændre denne kurs, inden det går galt, hvis vi lærer at identificere usunde kommunikationsmønstre og prioritere glæden og fællesskabet i forholdet.

Dette er for mig at se en realistisk tilgang til ægteskab og kærlighed, som er helt i tråd med forkyn-

» Når vi siger ja til hinanden, lover vi jo at »ville« – vi lover ikke at elske, men at ville elske i medgang og modgang.

» Jeg kunne iagttage et stort behov for refleksion, fordybelse og relationspleje i netop min egen aldersgruppe (30'erne), som ofte går uden om kirken. Jeg ville gerne have denne gruppe ind i kirken og tænke over livet, døden og kærligheden.

delsen i vielsesritualet, vi tilbyder i kirken. Når vi siger ja til hinanden, lover vi jo at »ville« – vi lover ikke at elske, men at ville elske i medgang og modgang. På prepkurset får vi hjælp til også at elske i modgang. For i kristendommen er kærlighed en gerning og ikke en følelse, og på prepkurset materialiserer denne holdning sig og bliver helt konkret for deltagerne. Det ændrer ofte deres syn på både deres ægteskab og dem selv som individer at blive opmærksom på dette forhold. På den måde bliver evangeliet om Kristi kærlighed virkeligt og forståeligt – også selvom det ikke nævnes med ord.

AT SKABE GODE FAMILIE RELATIONER EN OPGAVE FOR KIRKEN

Næsten halvdelen af alle ægtepar har ondt i samlivet. Det er på tide, at kirken lærer, hvordan man taler med par om ægteskabet både før og efter brylluppet.

Psykolog og familieterapeut Annette Due Madsen, Centerleder
www.familieudvikling.dk

Alle illustrationer i artiklen er fra hjemmesiden www.familieudvikling.dk og tegnet af Peter Jensen. Copyright © Center for Familieudvikling.

Hvert år opsøger mange par kirken for at blive gift. De personlige begrundelser kan være mange.

Par siger dermed ikke alene ja til at starte deres ægteskab i kirkens rum, men de siger også ja til at komme til samtale inden brylluppet. Det er en unik mulighed præster her får for gode vigtige samtaler med mange par. I det rum kan den festlige dag gennemgås. I det rum kan der tales om, hvad det indebærer, at man indgår sit ægteskab i en kirke og under Guds velsignelse.

Og det er en unik mulighed for at samtale om kænnen i det kristne budskab som rækkes ud til alle mennesker.

Når det er sagt, kunne jeg ønske, at det rum også kunne udvides og bruges til at tale om den svære og vigtige kunst det er, ikke bare at blive gift, men at være gift. Som en præst udtalte det: »Jeg har lyst til, ikke udelukkende være med til at give parrene noget til deres store dag, men jeg har lyst til at give dem noget, der kan bruges på alle de almindelige hverdage de skal have bagefter«. Kirken kan i langt højere grad end nu være med til at give unge familier næring til de dage, der kommer efter den ofte mere og mere romantiske bryllupsfejring.

Unge længes efter gode fællesskaber

Jeg kunne ønske mig, at præster for alvor lagde rammer til rette for, hvordan de kunne inspirere hinanden til at give en håndsrekning til de mange unge par i vores kultur, som drømmer om at blive elsket og som længes efter langvarige trygge fællesskaber, men som ofte efter få år og ofte medens børnene er små, ender med at slide så meget på hinanden, så de enten bliver nødt til at passe på sig selv i stedet for på hinanden, eller som helt må opgive deres samliv.

I vores kultur går 40 % fra hinanden igen. Nogen skal det – for det gode livs skyld. Men at næsten halvdelen har ondt i samlivet er tankevækkende, og det er også en udfordring for kirken. Havde så stor en procentdel af landets befolkning en fysisk udfordring, så kan det nok være at sundhedsministre og alle andre var kom-

tegner: Peter Jensen © Center for Familieudvikling

Det er ofte foranderlige faktorer, som hvordan man kommunikerer og løser konflikter, der får samlivet til at mistrives.

... mange unge par ... længes efter langvarige trygge fællesskaber, men ... ender med at slide så meget på hinanden, så de enten bliver nødt til at passe på sig selv i stedet for på hinanden, eller helt må opgive deres samliv.

met i aktion. Men når det gælder noget så vigtigt som vores vigtigste fællesskaber, og den atmosfære og det liv, som voksne og børn indånder hver dag – har både samfundet og kirken ofte proppet ind i hvad der kaldes »privatlivets fred«.

Kristendom handler også om relation

Den kristne tro er en religion, hvor relationer er helt centrale. Relationen til Gud og relationen mellem mennesker. Det er i relation vi skabes, udvikles og næres. Når relationer har det godt, kan livet folde sig ud og skabe grobund for tryghed og glæde for børn såvel som voksne.

Men når vi har ondt i relationerne, så har det ofte en langt større pris, end vi aner. Hver dag ser jeg i mit arbejde, hvor megen sorg og smerte der ofte følger med, når de nære menneskelige relationer såres eller brydes.

En kulturel sårbarhed

Ny dansk forskning (Tea Trillingsgaard, 2012) fortæller, at når par får børn, daler parforholdskvaliteten markant i tre fjerdedele af alle parforhold. Forskningsmæssigt

er det altså en særligt vigtig periode, der hvor par går fra at være to til tre.

Det er da, kærligheden for alvor bliver sat på prøve, og det er da, at mange relationer bliver særdeles sårbare. En sårbarhed der ofte ender med at man må give op.

I den kirkelige, diakonale tradition har vi igennem alle tider haft en tænkning om,

at der hvor mennesker bliver sårbare, der hvor livet bliver svært, og der hvor relationer lider – der har kirken en særlig opgave og et særligt ansvar.

Derfor kunne jeg også ønske mig, at kirken for alvor dygtiggjorde sig i, hvordan de kunne hjælpe til med at give kærligheden mellem forældre indbyrdes gode betingelser. Det er en gave til kirken at få personlig dialog med mange unge par. Så det er en stor og gylden mulighed man har som præst.

Børn lever af de voksnes relation

Ingen anden religion er så optaget af børn, som den kristne. »Lad de små børn komme til mig – for himmeriget hører dem til.« Det er et både meget stærkt og rørende budskab. Og skal vi tænke på børn, så er en af de ting, der er allermest afgørende for deres trivsel, hvordan deres fars og mors indbyrdes relation er. Det er en af de vigtigste opdragelsesfaktorer, en vigtig rollemodel for livet og en af de vigtigste tryghedsfaktorer.

Når far og mor ikke har det godt sammen og har enten åbenlyse eller skjulte konflikter, tager børn ansvar, føler skyld og betaler ofte en stor pris. Det gælder for såvel børn, som lever sammen med begge forældre og for de børn, hvis forældre er gået hver til sit, men som fortsat har et fælles forældreansvar.

Rigtig mange danske børn har en helt særlig krævende opgave i vores samfund, nemlig at skabe sammenhæng i det som de voksne ikke magter eller formår at forene eller tage vare på.

Kærlighed er både gave og hårdt arbejde

Kærlighed er altid en gave fra et menneske til et andet menneske. Den kan aldrig kræves eller forlanges. Men kærlighed er samtidig også et hårdt stykke arbejde.

Tegner: Peter Jensen
© Center for Familieudvikling

» For nylig sagde en pige i en gruppe for skilsmissebørn: »Gid kærligheden var en byggekloids – for så kunne man bygge den op igen, når den er faldet sammen.«

Til det arbejde har vi brug for inspiration, viden og hjælp. Her har den stærkt romantiske forestilling om kærlighed, som bare øges og øges på et plan i vores samfund ofte forledt os til at tro, at kærlighed er noget, der kommer af sig selv.

I de fleste andre forhold i livet ved vi, at vi må have lærdom og hjælp fra andre til at udvikle vores kompetencer. Vi skal gå i skole i masser af år for at lære matematik og engelsk. Vi skal alle gå både til køretimer og til teori, når vi skal have kørekort. Selv når man skal have et jagttegn skal man undervises og træne først. Men når det gælder noget så vigtigt som parforhold og familieliv, så tænker vi, at det behøver vi ikke oplæring i. Det er ærgerligt, at vi har fået den opfattelse, især når parforhold og familieområdet er et sundhedsfelt, hvor der findes både megen viden og erfaring om, hvad der fremmer og hæmmer gode relationer i at udvikle sig. Når man analyserer situationen for par i krise, er det sjældent, man kan konkludere, at parret grundlæggende ikke kan fungere sammen. Det er ofte foranderlige faktorer, som hvordan man kommunikerer og løser konflikter, der får samlivet til at mistrives.

Vi skylder de unge en hånds-rækning

Et ungt menneske sagde engang til mig: »Ved du hvad, vi vil så gerne have gode parforhold og lave gode familier – vi ved bare ikke, hvordan det skal lykkes«. Den sætning tænker jeg tit på.

Og for nylig sagde en pige i en af de grupper, vi har hver uge for skilsmissebørn på Center for Familieudvikling. »Gid kærligheden var en byggekloids – for så kunne man bygge den op igen, når den er faldet sammen.«

» Rigtig mange danske børn har en helt særlig krævende opgave i vores samfund, nemlig at skabe sammenhæng i det som de voksne ikke magter eller formår at forene eller tage vare på.

Jeg kunne komme med utallige andre eksempler på, hvor meget store og små mennesker længes efter de gode fællesskaber. Til det må kirkens folk sætte sig sammen og dygtiggøre sig i at finde flere og nye veje, hvorpå man kan hjælpe unge i en kultur, hvor relationer er blevet særdeles sårbare, og hvor prisen ofte er ensomhed.

Hvad kan kirken gøre?

- Måske skal man som kirke tilbyde mere end en samtale med par før et bryllup.
- Måske skulle man tilbyde par undervisning eller samtaler også efter vielsen – eller efter at man har mødt par til en dåbsamtale og døbt deres børn.
- Måske skulle man på præsteuddannelserne og på efteruddannelser give hinanden lærdom og inspiration til, hvordan man bedst muligt møder unge pars aktuelle udfordringer i en moderne kultur.
- De faktorer af økonomisk, etisk og social art, der tidligere holdt par sammen, er stærkt minimerede. Til gengæld er forventningerne til de emotionelle forhold maksimeret ofte i helt urealistisk grad – måske i en sådan grad, så mange af os har svært ved at leve op til det.

Juraprofessor Vibeke Vindelev sagde forleden i et foredrag, at tiden er moden til at sætte livskunst og relationer på »skoleskemaet« og

måske begynde at træne igen på at være sammen i medgang og modgang – samt i tomgang!

- Måske skulle man arrangere børnepasning i kirken, medens forældre fik undervisning og næring til deres samliv. Evalueringsundersøgelser på Center for Familieudvikling (2012) påpeger, at de to hyppigste årsager, som forældre selv giver, til at de er gået hver til sit, er stress og dårlig kommunikation.
- Måske skal man som præst også turde tage svære temaer op, også i det bryllupsforberedende møde med par.
- En af mine studerende kom engang lige før en forelæsning og fortalte til sine medstuderende, at hun havde været til bryllupssamtale hos en præst. Hun fortalte »Og så blev vi spurgt om, hvordan vi forholdt os til utroskab«. De andre udbrød: »Det var vel nok et modigt og godt spørgsmål. Det er jo ikke noget man sætter sig ned og snakker alvorligt om af sig selv«.
- Måske skulle der bruges tid på at tale med par om, hvilke værdier de helt konkret vil arbejde på i deres parforhold og i deres fælles familieliv.
- Måske skal man tale om, hvordan man træner i at tilgive hinanden, når man sårer hinanden. Dem vi elsker allerhøjest sårer vi ofte allermest. Og når vi har såret hinanden for længe og for meget, så er det at vi bliver nødt til at fjerne os fra hinanden.

Næring til livet og parforholdet

Vi ved, at haven skal passes, hvis ukrudtet ikke skal overtage. Vi ved at kroppen forfalder automatisk, hvis den ikke holdes i gang. Men ofte tænker vi, at vi skal kunne øse af kærlighedens skål fra hinanden, uden at vi i samme grad er lige så optaget af, hvad det er, vi hver især investerer i den. Hvis vi ikke har lagt forårsløg i jorden dette efterår, kan vi ikke forvente tulipaner eller påskeliljer til maj. Men ofte forventer vi at kunne høste kærlighedens frugter uden i samme grad at være optaget af at så først.

Måske skal man som kirke, som netop har det bedste budskab at bringe videre, også blive bedre til at inspirere familier til at give glæden næring. Når vi giver noget godt til andre, fødes det gode. Måske skal der genoptrænes i fællessang i hjemmet, aftenbønnen med børnene, de gode langsomme samtaler rundt om bordet, som giver rum for ærlighed og sårbarhed, medens alle de tekniske midler får lov til at være slukkede – eller opmuntre til højtlesning for hinanden.

Kirken har en unik mulighed i mødet med så mange par. Her kan der gives en håndsrækning til den næste generation ved at vise omsorg, være interesserede og give viden videre, som findes om, hvordan man kan fremme det gode samliv.

At turde blive i det

Minikonfirmander er fulde af skæg og leg – og af tanker og overvejelser. Hvordan giver man rum for samtale om deres tanker? I nedenstående eksempel gives redskaber til at motivere minikonfirmanderne til overvejelser og undren over en bibelsk tekst. Forløbet er bygget op omkring øvelser, der giver underviseren mulighed for at blive i de åbne spørgsmål sammen med minierne uden at konkludere med lukkende svar. Baggrunden er et afprøvet forløb om »den barmhjertige samaritaner«.

Anne-Sofie Aabenhus, cand. mag., projektmedarbejder i Folkekirkens Skoletjeneste i Gladsaxe-Herlev

Pernille Nærvig Petersen, sognepræst i Brøndbyøster, religionspædagogisk konsulent i Helsingør Stift

Indfaldsvinklen er, at du som underviser, gerne vil være klogere på, hvad minierne tænker om en central bibelfortælling – hvordan ser de egentligt på teksten?

- Vælg en central tekst. Det mest oplagte er en bibelsk tekst, men det kan også være skønlitterære tekster, tekster med filosofiske overvejelser, myter eller andre centrale fortællinger og eventyr.
- Fortæl minierne at du »gerne vil vide, hvilke billeder de får på deres indre skærm, når du læser den aktuelle tekst højt« – De tænder for deres indre skærm.
- Læs teksten højt for minierne – helst uden fortolkning og genfortælling – så står den mere ren og åben for deres fortolkning.
- Lad dem to og to formulere tre spørgsmål til teksten – ting, de gerne vil vide mere om. Giv spørgsmålene betydning ved at

åbne

skrive dem med gode tuscher på farvet karton.

- **Lad dem læse spørgsmålene op – uden at svare!** »Nu handler det kun om at spørge, senere kan vi i fællesskab finde svar«.

Når alle har læst op, kan der svares samlet på meget opklarende og faktuelle spørgsmål.

- **Stillbilleder:** Grupper af 3-4 minier skal nu vælge den scene i fortællingen, de finder mest spændende, underlig, interessant el. l. Med deres kroppe skal de vise denne scene, og at de andre skal gætte, hvilken scene der er tale om. Underviseren observerer og spørger afslutningsvist: »Hvorfor valgte I at vise det på denne måde?«
- **Stilbillede som fortolkning** (Kan udelades): I grupper: Hvordan kunne fortællingen se ud, hvis den foregik i dag? De kan bruge

egne oplevelser eller erfaringer og laver et stillbillede af denne situation og fortæller om det i plenum.

- **Tilbage til spørgsmålene:** Minierne finder tilbage til de tre spørgsmål, de stillede i starten. Hvad har de fået svar på? Er der opstået nye spørgsmål? De skriver ned, og ender med at vælge ét spørgsmål, som er dét, de helst vil have svar på.
- **Svar på spørgsmålene:** Minierne kan selv give et bud på, hvem der vil kunne svare på deres spørgsmål. En person udefra, underviseren, en anden medarbejder? Det vigtige i svarprocessen er, at minierne selv får lov til at svare på hinandens spørgsmål, så langt det er muligt. De voksne er med til at udvide horisonter og forståelsesrammer yderligere.

Hvad er et stillbillede?

En fastfrosset scene fra fortællingen som minikonfirmanderne illustrerer med deres kroppe uden bevægelse. (Eksempel: En konfirmand ligger ned, en anden er fastfrosset i at gå forbi, en tredje er måske et træ og en fjerde en sten.)

- **Evaluering:** Opsummering af den fælles viden, der er opstået i gruppen. »Hvad har vi i fællesskab fundet ud af om denne tekst?«. Afslutningsvist kan minierne vælge to-tre ord, som popper op i hovedet på dem efter forløbet. Ordene skrives ned af underviseren.

Hvorfor er det interessant at være i det åbne?

Når man som underviser er vant til at være den, der stiller spørgsmålene og ofte også kommer med svarene, så kræver det øvelse og mod at skabe et samtalerum, der bygger på spørgsmål og undren fra både børn og voksne. Undervejs vil en række spørgsmål dukke op i underviserens hoved...

Hvorfor er det vigtigt, at minikonfirmanderne selv stiller spørgsmål?
Det at formulere spørgsmål kræver, at man forholder sig til teksten. Ikke ud fra, hvad man burde vide om den, men ud fra hvad der undrer en. Spørgsmålene fortæller underviseren, hvad børnene ved ud fra deres erfaringshorisont, og hvad de er nysgerrige på at vide mere om. Det giver voksne og børn mulighed for sammen at søge ny viden, som børnene rent faktisk efterspørger. Det er vigtigt, at der forlanges flere (tre) spørgsmål. Det hjælper børnene i gang, og det er en form for brainstorm, der giver flere indgange til det videre forløb.

Hvordan sikrer man, at spørgsmålene er relevante?

Den valgte fortælling skal være tilstrækkelig central og betydningsladet, så den giver input til relevante spørgsmål. Man må have tillid til, at teksten i sig selv er stærk nok.

Det er desuden vigtigt, at man giver nogle gode øvelser (stil tre

spørgsmål, vælg det ene, arbejde med drama, spørg hinanden etc.), der kan holde en spørgen i gang. Forlang desuden, at spørgsmålene skal relatere til fortællingen, så det ikke bliver til løs snak.

Skal de ikke have svar på deres spørgsmål?

Der kan gives svar på faktuelle spørgsmål. Spørgsmål af mere tolkningsmæssig og eksistentiel karakter skal have lov til at hænge i luften med henblik på fælles undren. Ofte oplever man, at opmærksomheden meget hurtigt forsvinder, når underviseren begynder at svare. Det viser, at vi ofte giver voksensvar, der relaterer til vores egne erfaringer, men taler forbi minierne. Derfor bør man altid kaste spørgsmålene ud til hele gruppen, så det bliver børnene selv, der hjælper hinanden med at finde svar. Når et barn fx i arbejdet med *Den barmhjertige samaritan* spørger: »Hvorfor lod de ham ligge halvdød?« så er det ikke svaret, der er interessant, men det er gruppens fortsatte undren: »Hvorfor tror I andre egentligt, at de gjorde det?« I det at stille et spørgsmål ligger nogle overvejelser, der kan have svaret i sig.

Hvad hvis vi slet ikke kommer ind på fortællingens centrale pointe?

Måske vælger børnene andre vinkler på fortællingen, end vi – med vores indlærte forforståelse – ville have gjort. Jesu lignelser er mange-

tydige og indeholder ikke enkle moraliser. Som undervisere må vi stole på, at det aspekt, som børnene tænder på, også har en eksistens-ologisk relevans. Så føler børnene, at deres tanker og overvejelser er noget værd, og at kirken tilbyder et samtalerum, hvor de ikke bliver belært oppefra og ned, men hvor de må komme med alle deres tanker og lytte til andres.

Hvordan får minierne ny viden, når de kun kan spørge inden for deres egen erfaringshorisont?

Den fortælling, minikonfirmanderne spørger til, indeholder en mængde ny viden for dem. Desuden generer de selv viden ved at overveje og arbejde med fortællingen. Der kan naturligvis være afklarende spørgsmål af faktuel karakter (fx hvad er en levit?), der skal besvares kort uden yderlige overvejelser, men vægten ligger ikke på endegyldige svar. Underviseren skal facettere børnenes overvejelser, undren og tanker ved at sætte rammer og struktur – og kan også byde ind med personlige tanker og undren.

Undervisningsforløbet er udviklet under en diplomuddannelse i kulturformidling for børn og unge. Læs mere her:

http://www.aabne-samlinger.dk/naestved/formidling/skole/Afgangsprojekt_CR.pdf

Af Ole Raakjær, sognepræst i Sulsted og hospicepræst på Kamillianergårdens Hospice, Aalborg, or@km.dk

SORG er ikke sygdom

Den sørgende skal i næsten bogstavelig forstand have tegnet et nyt »kort« over sin tilværelse, for det gamle duer ikke mere. Den bedste hjælp, vi kan yde den sørgende, er – modsat hvad mange tror – ikke hjælp til at glemme, men tvært imod hjælp til at huske den, der sørges over.

Skynd dig at få noget, du kan blive ulykkelig over

Hvis to mennesker elsker hinanden, så kan det kun ende ulykkeligt. Selvom de elsker hinanden til det sidste, så dør de ikke samtidig. Den ene efterlader en smerte hos den anden, så ulykken er indbygget... Jeg kan ikke elske uden at vide, at ulykken bor i at sige ja. Men hvis det skulle få en til at mene, at man skulle lade være med at binde sig, så vil jeg svare: Tværtimod. Skynd dig at få noget, du kan blive ulykkelig over!

Sådan udtrykte Johannes Møllehave det i et interview kort efter, han havde mistet sin kone. På fornem vis understreger han, at sorg ikke er sygdom, men den pris vi betaler for, at et menneske har været vigtig for os. Sorg er kærlighed, sådan som den ser ud i den elskedes fravær. Sorg er udtryk for betydning. Man sørger ikke over tabet af et menneske, der var ligegyldigt for en. Man

sørger, fordi man har elsket. Sorg er kærlighedens pris. Spørg bare den sørgende, om hun ville have undværet at kende den mand, hun har mistet til fordel for nu at have været sparet for sorgen og smerten? Siger hun ja, vil vi straks konkludere, at hun og manden sikkert har levet som hund og kat. Derfor kan man også sige: »Tillykke med sorgen!« »Tillykke med, at du har haft et menneske, som var så vigtig for dig, at du kan ikke kan være ligeglad med, at det ikke er her mere!« For smerten nu er del af lykken, der var!

Har du gjort dit sorgarbejde ordentligt?

Denne for så vidt banale og indlysende sammenhæng mellem sorg og kærlighed har stor betydning for vores måde at tænke om sorg på. I mit arbejde som hospicepræst sker det ikke så sjældent, at mennesker, der er på vej til at miste eller har mistet, kommer og beder om hjælp til at komme igennem sorgen. En kvinde var i tvivl om, hvor vidt hun havde sørget »rigtigt«. Hun vidste, man skulle græde, og var ikke sikker på, om hun havde grædt »nok«.

En efterladt mente ikke, hun havde været vred. Det blev et problem, sagde hun, fordi vreden jo var en af sorgens faser, som hun dermed frygtede ikke at komme ordentligt igennem.

En tredje kvinde, hvis mand var døende, bekymrede sig, fordi han ikke ville tale om det. Han havde behov for, at nogen hjalp ham med at »åbne op«, mente hun, så følelserne kunne få frit løb. Mange taler om deres sorg som et faseopdelt »arbejde«, de skal igennem, eller

som en »proces«, de står i, og efterspørger »redskaber« eller »værktøjer« til at »fikse« ubehaget.

Der synes at være en udbredt opfattelse af, at bare man får de rigtige »værktøjer« eller »redskaber« eller finder den rigtige hjælper/terapeut, så kan man arbejde sig gennem sorgen. Og er man er rigtig »dygtig«, kan man helt fjerne den. Det får i anden omgang den konsekvens, at det er svært at få lov at være ked af det. Der er en besynderlig forventning om, at når der er gået cirka tre måneder efter et tab, så skal man være kommet »videre«, starte på arbejde og fungere nogenlunde, som man plejer. Men som en af mine bekendte, der mistede sin mand og stod tilbage med 4 børn under 10, svarede, da en – et år efter mandens død – sagde til hende: »Nu skal du da også til at leve, som du plejer!« »Min mand plejer ikke at være død!« Mange mennesker, der mister nære pårørende, oplever, at de, efter at de første måneders opmærksomhed har lagt sig, er nødt til at skjule deres sorg for familie, venner og bekendte. Dels fordi andre har svært ved at være sammen med dem, når de mærker, at her er det noget, de ikke kan handle sig ud af, men bare er magtesløse overfor. Dels fordi den sørgende mere eller mindre direkte får at vide, at når sorgen varer så »længe«, så har han eller hun nok ikke gjort sit »sorgarbejde« ordentligt, har ikke talt nok om det, eller har ikke talt med de rigtige (læs: professionelle).

De sprællevende døde

Men sorgen er ikke en »tunnel«, man skal igennem. Den er et »landskab«, man skal leve i og med. Det menneske, der har været en uadskillelig del af ens liv, skriver man heldigvis ikke ud af sit »livsmanuskript«, fordi det dør. Biologisk død er på ingen måde det samme som eksistentiel død.

Jeg tæller ikke ligefrem mine døde/ noterer mig bare at tallet stiger støt/ men hvad er døde tal/ mod sprældøde venner/ jeg har ikke noget imod døde/ nogle af mine bedste venner er døde/ det påfaldende er blot deres/ usvækkede livskraft/ modsat adskillige nulevende som er mere døde end levende/ jeg kender flere uafdøde/ som keder mig til døde/ de professionelle døde derimod/ har det med gå igen/ på uventede tidspunkter/ blander sig i alt/ sætter skub i en kedelig samtale/ får syrener til at blomstre midt om vinteren/ kalder latteren frem under en tandudtrækning...

» Når det nu gør så ondt og er så svært, skal jeg have hjælp til at huske den betydning og de spor, som han har sat i mig og mit liv; betydning, mening og spor, som døden ikke kan udviske, netop fordi der er rigtig meget, man ikke mister, når man mister.

Sådan udtrykker forfatteren Benny Andersen det på en gang humoristisk og genkendeligt (*Denne kommen og gåen*, Borgen 1993). Dem, vi har mistet, »går igen«. Vi bliver ved at høre ekkoerne af deres ord, at fortælle deres historier og at genkalde os deres indflydelse på os. Hver gang vi taler om dem, bliver vi ved at lave mening omkring deres liv: »Sådan gjorde han! Sådan sagde hun! Det ville mormor have elsket! Det ville bedstefar have hadet!« Ligesom vi bliver ved at udleve vigtigheden af dem i vores eget liv: »Det lærte han mig! Det åbnede hun mine øjne for!« Til tider kan vi endda høre os selv tale til dem og indtrængende bede dem om et godt råd.

Døden kan ubarmhjertigt rive et menneske ud af vores hænder og få os til at spørge efter, hvad meningen er med det hele. Men døden har heldigvis ikke magt til at gøre den kærlighed til ingenting, som vi gennem det menneske, vi har mistet, har fået del i. Hvad han eller hun betød for os, kan, uanset hvad der sker, aldrig nogensinde gøres betydningsløst. Kærligheden gør døden tung, men kærligheden er sorgen værd, sådan som vi jo netop bliver husket på, hver gang vi tænker på det, vi har fået og aldrig kan miste.

Du kommer aldrig over det!

I et teologisk eller eksistentielt perspektiv har sorg med et uerstatteligt tab at gøre. Sorgen er udtryk for, at et forhold er brudt og aldrig kan heles igen. At miste en, man holder af, er ikke som at smide sit gamle køleskab ud, fordi det ikke virker, og så bare købe et nyt. Hvis vi skal videre i livet, nytter det ikke, at vi bilder os ind, at sorgen som sådan kan overvindes. Følelserne, hvad enten det nu er ked-af-det-heden, vreden, fortvivlelsen eller meningsløsheden, kan heldigvis efterhånden fortage sig eller i hvert fald blive mindre dominerende, men tabet af den anden vil altid være der. I den forstand er sorgen »terapieresistent«, dvs. modstandsdygtig overfor terapi eller enhver anden form for hjælp. »Mødre dør aldrig, de lever i deres børns hjerter!« som en 10-årig dreng så klogt udtrykte det, da han havde mistet sin mor. Sorgen går ikke over. Det er den sørgende, der »går over« fra at være et sted med sig selv til at være et helt nyt og ukendt sted. Den sørgende skal i næsten bogstavelig forstand have tegnet et nyt »kort« over tilværelsen, for det gamle duer ikke mere. Og det er ofte et langt mere besværligt og smerteligt arbejde, end de fleste tror.

Sorghjælp er huskehjælp

Det, der er hjælpsomt i den proces, er ofte – modsat, hvad de fleste tror – at nogen vil hjælpe en med at huske, hvem og hvad, man har mistet. Spørger man den sørgende, hvem vedkommende helst vil have hjælp af, så svarer de fleste: »Dem, der kender ham, jeg har mistet!« Hvorfor det? Jo, fordi god hjælp er »huskehjælp«. Når det nu gør så ondt og er så svært, skal jeg have hjælp til at huske den betydning og de spor, som han har sat i mig og mit liv; betydning, mening og spor, som døden ikke kan udviske, netop fordi der er rigtig meget, man ikke mister, når man mister. Man kunne sige, at »sorgarbejde« er en Jakobskamp. »Jeg slipper dig ikke, før du velsigner mig!« siger Jakob til englen, da morgenen nærmer sig. På samme måde kan den sørgende sige til den afdøde: »Jeg slipper dig ikke, før du velsigner mig!« For kun det, man ved, man har og af andre kan få lov til at have, kan man give slip på, så tabet ikke fylder hele horisonten.

Det handler altså om at leve videre med den døde »i sig«.

»At holde den døde i ære er jo netop at bevare det, han eller hun har givet – ikke i mindet, ikke på piedestalen, men i sig. Således kan den døde skildres som en gave, og der tilføjes et perspektiv til sorgen. At leve med den døde er nemlig ikke blot at leve med tabet, men det er også at leve med et liv og en gave.«¹

Målet for enhver sorgproces er, at glæden over det, man har fået, må overskygge sorgen over det, man har mistet.

Det er denne forståelse af sorg, der må gennemsyre såvel begravelsestalen som sjælesorgssamtalen, for i forkyndelsen fastholdes den afdødes betydning for den sørgende, selvom vi rationelt ved, at den døde er forsvundet og borte for altid, for

»...Kristi ord siger: nej, du skal ikke glemme. Du hører stadig sammen med det elskede menneske, du mistede – for nok er det dødt og borte, men det er ikke bare forsvundet ud i den store intethed. Det er hos Gud. »Farer jeg op i himlen, da er du der, reder jeg leje i dødsriget, så er du der.«²

¹ Lindhardt, Mogens (1998) Om at få den døde på plads, Kritisk forum for praktisk teologi. Nr. 72, s. 64-72

² Holm, Kjeld (1986), Sorgens sprog, Anis, 122

En meningsgivende samtale

Af Elene Fleischer (fleischer@elene.dk)
Ph.d. med speciale i kommunikationsvidenskab og selvmordsadfærd.

Et eksempel på en samtale med en ældre, selvmords-truet mand, sådan som den kunne have været grebet an, før det blev for sent.

En 80-årig mand skød sig selv. Omgivelserne sagde »Der var intet at mærke på ham.«

Manden havde haft en betydningsfuld stilling og haft indflydelse og magt. Han faldt og fik hoftebrud og kunne ikke længere klare sig selv. I forbindelse med behandling af hoftebruddet fik han tilbudt en midlertidig plejehjemsplads. Han var på plejehjemmet i tre dage, ville ikke være der og tog hjem. Den sidste aften, da social- og sundhedshjælperen kom på det rutinemæssige aftenbesøg, så han fodbold på tv med en jævnaldrende gæst. Dagen efter var han død.

I bagklogskabens lys

Social- og sundhedshjælperen sagde: »Jeg kan godt se, at det for ham var nedværdigende at skulle have hjælp til at klæde sig af og vaske sig. Han kunne ikke stige ned fra sin piedestal, og vi kunne ikke

yde ham den rigtige hjælp i forhold til hans opfattelse af sig selv.«

Nogen (fx hospitalspersonalet, sygehus- eller sognepræsten eller personale på plejehjemmet, da manden besluttede at tage hjem efter kun tre dage) kunne have tilbudt en meningsgivende samtale med denne mand.

Hvordan gribes samtalen an?

Samtalepartneren (jeg selv) og den 80-årige mand sidder i en 90° vinkel, så begge har mulighed for at se ud af vinduet. Jeg sørger for at tale klart og tydeligt, mit ansigt er ikke underbelyst, og jeg er opmærksom på den imaginære grænse mellem os. Ingen af os må tabe ansigt – for så går alliancen mellem os i stykker.

Efter lidt small talk, siger jeg: »Jeg tænker på, hvordan det mon er at have haft så stor en stilling og så megen indflydelse, som du har haft tidligere i dit liv, og så opleve at din krop strejker, at din krop ikke længere vil det, som dit hoved gerne vil.«

Svarer manden ikke, kan jeg efter en kort tænkepause sige: »Er det okay, at jeg deler mine tanker med dig, og at jeg siger højt, hvad jeg tænker?«

Almindeligvis vil dette spørgsmål ikke blive besvaret med et klart *nej* eller *ja*, men måske med et *hmm*. Formodentlig vil manden ikke afvise ved at sige *nej*, og hvis han bliver tavs, kan jeg bestemme mig for, at

» Når du siger, at døden ville være en befrielse, er du så begyndt at tænke, at du selv kan vælge livet fra – tænker du på selvmord?

Om Elene Fleischer:

Tidligere bl.a. ansat som Projektforsker ved Gerontopsykiatrisk afdeling (Psykiatrien i Århus Amt) og Center for Gerontopsykologi, (Psykologisk Institut, Århus Universitet), i samme periode projektleder for »Ældre og selvmordsforebyggelse« ved Center for selvmordsforebyggelse i Region Nordjylland. Medansvarlig for e-læringsprogrammet for praktiserende læger.

Nuværende funktioner: Daglig leder af eget firma, »Center for forskning og forebyggelse«. Medansvarlig for EGW store projekt om ældre og ensomhed (se www.ensomhed.info), samt daglig leder af NEFOS, netværket for selvmordsramte (www.nefos.dk) Har udgivet »Den talende tavshed. Selvmord og selvmordsforsøg som talehandling«. Odense Universitetsforlag 2000

Hjemmeside: www.elene.dk

det er en tænkepause og ikke en afvisende tavshed, jeg står over for.

Derefter kan samtalen fortsætte: »Jeg tænker på, hvordan jeg selv ville reagere, den dag min egen krop strejker. Eller hvis det blev mig, der behøvede hjælp til alt?«

Jeg fortsætter min selvamtale og siger: »Jeg ville nok blive vred på skæbnen eller Vorherre. Og jeg ville blive desperat ved at tænke på, at jeg var afhængig af andres hjælp.« Formålet med den højt tænkende refleksion er at sætte ord på de almindeligste tanker og følelsesmæssige reaktioner.

Når de normaliserende udsagn er sagt højt, gælder det om at vurdere (kig ud af vinduet) om relationen kan bære, at jeg går videre. Hvordan er mandens kropsattitude og ansigtsudtryk?

Så tager jeg igen en kortvarig indirekte øjenkontakt og fortsætter: »Har du også sådanne tanker eller har du andre?«

Nu vil der som hovedregel være en relation og dermed en begyndende samtale. Hvis ikke, så kan jeg tilslutte mig mandens behov for afslutning af mødet ved at sige: »Jeg tror, at det for dig ligesom for mange andre er svært, når jeg går så direkte på det svære. Er det ok, at vi slutter i dag, og at vi aftaler et tidspunkt, hvor jeg kommer igen?«

Hvis samtalen fortsætter, og jeg oplever, at alliancen kan bære det (det gør jeg ofte), spørger jeg henkastet til tanker om døden: »Hvad er dø-

den for dig? Noget godt eller noget skidt?«

Svarer han, at han ikke ønsker at leve, at døden ville være en befrielse, så vælger jeg at gå videre: »Må jeg sige, hvad jeg tænker på, når du svarer mig sådan?« Er alliancen på plads, kan jeg sige: »Jeg tænker på noget, som kan være svært at spørge til og svært at svare på. Når du siger, at døden ville være en befrielse, er du så begyndt at tænke, at du selv kan vælge livet fra – tænker du på selvmord?«

Bliver han tavs, kan jeg efter en god tænkepause (mindst 10 sek.) sige:

»For nogle af os er døden noget, der skaber angst, men også noget, vi ved at vi ikke kan undgå.« Efter lidt tid opfordrer jeg ham til igen at sige noget ved at se hurtigt og flygtigt på ham.

Forbliver han tavs, kan jeg forsigtigt sige: »Nogle mennesker bliver tavse, fordi det er svært og de ikke ved, hvad de skal sige. Andre bliver tavse, fordi den anden har været for nærgående. Jeg håber ikke, at jeg er kommet til at gå for tæt på dig og dine private tanker.«

Siger han, at han tænker på selvmord, kan jeg fortsætte med at spørge: »Hvem skal finde dig, når du er død ved selvmord?« Her vil de fleste mennesker svare: »Det ved jeg ikke«. Derfor fortsætter jeg med en rolig stemme: »Hvem skal helst IKKE finde dig, når du er død?«

Måske nævner manden barnebarnet eller en anden nærtstående.

Hvis manden orker at tale mere med mig, vil jeg fortsætte med at tale om, hvor alene man kan være, når man har tanker om døden, som man ikke kan dele med nogen. Drejer det sig om livstruende sygdom derimod, står fagpersoner parate med samtaletilbud.

Derefter spørger jeg konkret til selvmordsplaner, metodevalg og fidsangivelser. Hvis han svarer, at han endnu ikke har planlagt selvmordet, siger jeg som regel: »Kunne vi lave en aftale om en samtale mere, hvor vi taler om, hvad døden er for noget, og hvad meningen med livet er?« Nøler han, siger jeg højt, mens jeg ser direkte på ham: »Både du og jeg kan tage vores eget liv, men det behøver ikke at være i dag. Jeg vil gerne tale om det betydningsfulde valg at sige nej til fortsat at leve. Kan vi tale sammen igen om ...? og derefter konkret og direkte: Kan du på x-dag kl. 15.00?«

Se andre eksempler på gode samtaler, der både er tunge og svære, på den nyåbnede hjemmeside www.ensomhed.info

På tomandshånd med konfirmanden

for at tale sammen om »det med Gud«

v/ pilgrimspræst Elisabeth Lidell, Risskov sogn, ELLI@km.dk

Hvad har konfirmanderne med i bagagen?

Gennem mit virke som sognepræst har jeg hvert år modtaget to store konfirmandhold. Det har altid været spændende at finde ud af, hvordan deres åndelige virkelighed ser ud: hvad de har med i bagagen, meneskeligt og åndeligt? For at få pejling på disse spørgsmål har jeg i plenum spurgt, om konfirmanderne har en yndlingshistorie i bibelen, hvad deres tilknytning til kirken er, om de har pårørende eller venner liggende på kirkegården, om de beder til Gud. Deres svar gav en vis orientering, men i stigende grad ønskede jeg at tale med de unge enkeltvis. Dels for at møde dem dér, hvor de er. Dels for at øve sjælesorg og skabe et rum af fortrolighed i forhold til resten af undervisningstiden.

Unge med ensomhedsfølelse

Det var vigtigt for mig ikke at signalere forhør, men snarere spørge ind til, hvad der aktuelt optog den enkelte. Det kunne være venskaber, mobning, fritidsinteresser, forældres skilsmisse, travlhed og skænderier. Dét, der slog mig mest var de unges ensomhedsfølelse. Således fortalte et enebarn om forældrenes karriereliv: når direktøren og overlægen var færdige med arbejdet, var det tid til at dyrke fitness, så forældrene kom først hjem ved 20-tiden. Veninderne var der knas med, og da jeg spurgte, om konfirmanden havde et kæledyr, hun kunne hygge sig med, når hun kom hjem fra skole, strålede hun og svarede: »Jo, en rottel!« Det gjorde ondt i sjælen at se sådanne prægtige unge mennesker gå for lud og koldt vand på det menneskelige plan. Og når det drejer sig om religion, kristendom og åndelighed blev det helt galt. Emnet berøres sjældent i familierne, så når jeg spurgte konfirmanderne, hvem de kunne tale med om 'dét

med Gud', svarede de: »Dig, præsten!« De unge lever i en åndelig ørken. Men de tørster, akkurat ligesom salmisten: »Som hjorten skriger ved det udtørrede vandløb, sådan skriger min sjæl efter dig, Gud. Min sjæl tørster efter den levende Gud.« (Sl 42, 2-3).

En voksen at tale med

Derfor er det bydende nødvendigt, at vi voksne tør tale om tros-spørgsmål, fortælle om vores egen opfattelse af tingene, vores trospraksis. En måde at gøre det på er ved at tage på pilgrimsvandring, der strækker sig over en hel dag. Også voksne inviteres med på vandringen: forældre, kirkegængere, medarbejdere i kirken samt menighedsrådsmedlemmer. Undervejs har vi mulighed for 'walk-and-talk', hvor de unge kan spejle deres (tros-) liv i andre mennesker (ikke kun præsten). På forhånd har jeg formuleret en række spørgsmål til hhv. de voksne og de unge, som de i mindre grupper taler om, f.eks. i en kirke. Evt. kan man lade sig inspirere af følgende spørgsmål som oplæg til samtale.

» Det var vigtigt for mig ikke at signalere forhør, men snarere spørge ind til, hvad der optog den enkelte... Dét, der slog mig mest var de unges ensomhedsfølelse.

» De unge lever i en åndelig ørken... Derfor er det bydende nødvendigt, at voksne tør tale om trosspørgsmål, fortælle om vores egen opfattelse af tingene, vores trospraksis.

Samtalespørgsmål til konfirmander:

- Hvad er det vigtigste, du har fået ud af konfirmandundervisningen?
- Hvad er højdepunktet for dig i gudstjenesten?
- Hvem kan du tale med om de store spørgsmål, om tro og den slags?
- Ønsker du dig noget religiøst til konfirmationen?
- Hvad er din yndlingsfortælling i Bibelen?
- Hvilken af perlerne på Kristuskransen er din yndlingsperle? Hvorfor?
- Hvad har du skåret ind i din pilgrimsstav – hvad henviser symbolerne til?
- Hvilket skriftsted har du valgt? Hvorfor?
- Hvordan skal din konfirmation holdes?
- Hvem skal med til festen?
- Er der nogle du bevidst har valgt ikke at invitere med?
- Hvad ønsker du dig?
- Konfirmation – dit »credo«: Hvad tror du så på?

Spørgsmål til de voksne:

- Hvilke forestillinger har du om Gud? Hvordan var dit første Guds billede? Hvordan er det nu?
- Hvordan beder du eller taler du med Gud? Hvordan er din religiøse praksis i dag?
- Hvem har fortalt dig Bibelhistorie, da du var barn?
- Hvem har lært dig at bede?
- Hvorfor går du i kirke?
- Hvad kan du bedst lide i gudstjenesten?
- Dåb – hvornår blev du døbt, hvor, hvem var med (familie og faddere), har du en gave derfra? Hvad betyder dåben for dig i dag?
- Hvad husker du fra din egen konfirmationstid – undervisning, kirkegang, skriftsted, fest, påklædning, gaver?
- Hvis du er gift, foregik vielsen så i kirken? I givet fald: hvorfor valgte I en kirkelig vielse?

Hvilket af pilgrimmens syv nøgleord vælger du – og hvorfor?

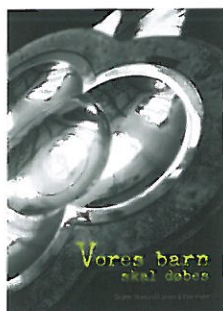
Langsomhed – frihed – enkelhed – bekymringsløshed – stilhed – fællesskab – åndelighed?

Erfaringen viser, at en meningsfuld samtale om eksistentielle spørgsmål kan finde sted!

Foto: Pilgrimsvandring i Mols Bjerge, anno 2012. Fotograf: Arne Illeborg.

Samtalespørgsmålene kan ses i bogen »Pilgrimsvandring med børn og unge«, skrevet af Elisabeth Lidell og Anette Foged Schultz, Religionspædagogisk Forlag, 2006.

B o g a n n e

Vores barn skal døbes
Af Birgitte Stoklund Larsen og
Else Hvid
RPF – Religionspædagogisk Forlag
Med forord af biskop Peter
Skov-Jacobsen
41 sider

I ni afsnit behandles emnerne: Hvorfor vil I have døbt jeres barn? Vi har fået et barn. På grænsen mellem liv og død. Om at svare for sit barn. Født på ny. Skal vi så til at bede? Far, mor og fadder. Fred være med dig. Ud i verden. Endelig er fadervor, trosbekendelsen og velsignelsen tilgængeligt trykt på omslaget.

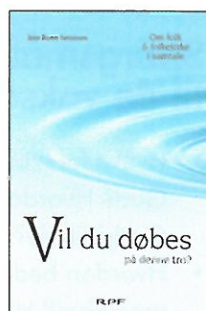
Et fint og gennemarbejdet hæfte, der trykt kan udleveres til forældre i forbindelse med dåb. Forfatterne undgår ved en særlig sprogbrug at blive docerende, undgår en belærende tone: i mange varianter får vi følgende formuleringer, der giver plads for de, der ikke sådan lige føler sig hjemme i kirkens sprogbrug og ikke kender så nøje til den kristne tros lære.

Overfor de store ord og mødet med symboler og ritualer tager afsnittene udgangspunkt i den almindelige blufærdighed: »Sådan siger mange ... nogle er ... nogle mener ... nogle overvejer ... – de griber fat om en forståelig angst for hvad kirken mon kræver af os som mennesker. Men siden bliver så ritualernes store ord, de centrale symbolers og bibelteksternes stærke trosudsagn, befriende og utvetydigt placeret og udfoldet som det stik modsatte af krav – nemlig som noget Gud gør for os mennesker.

Forsagelse, bekendelse, bøn, vandets symbol, at blive kaldt ved navn, faddere, velsignelse, kærlighed og tilgivelse m.m. Trin for trin afkodes dåbsritualets dunkelheder, de store ord bliver mere ligetil og det hele kommer til at give god mening for et forældrepar, der nylig har fået et nyt liv betroet med det nyfødte barn i deres

arme. Overfor et forældrepars uro og ængstelse i denne situation gives der et godt fodfæste i troslæren – så det bliver klart, at der er god grund til at have mod på livet.

Anne Marie Boile, mail: anbo@diakonissen.dk

Vil du døbes på denne tro?
Om folk & folkekirke i samtale
Af Jens Rønn Sørensen
RPF – Religionspædagogisk Forlag
2011
Med bidrag af Christian Juul Busch,
Kåre Schelde Christensen, Jesper
Hougaard Larsen og Jonas Lucas
Christy, 158 sider

Bogens udgangspunkt er den tese, at danskernes forhold til Folkekirken er relationel snarere end konfessionel. Det er derfor af yderste vigtighed, at det møde, der finder sted mellem dåbsfamilie og kirkens præst og øvrige menighed i forbindelse med en dåb, skal varetages med omhu.

Med afsæt heri gennemgås i bogens første afsnit den dåbsforberedende samtale. Samtalens vilkår og parternes (måske forskelligartede) forventninger til denne får betydning for, hvordan samtalen bedst bør organiseres, og hvad den bør indeholde. Der slås til lyd for, at præsten grundigt gennemtænker samtalens mål og muligheder – og efterfølgende evaluerer sin praksis.

Dernæst behandles selve dåbsfejringen, sådan som den finder sted dels i søndagsgudstjenesten og dels i særlige dåbs- eller familiegudstjenester; og bogen har desuden et afsnit om dåb på særlige vilkår (hjemmedåb, nøddåb og dåb af mennesker med anden religiøs baggrund). I et ganske kort afsnit (5 sider) overvejes det efterfølgende arbejde – den fortsatte relation mellem den døbte og kirken.

...eldelser...

Herefter vider perspektivet sig ud i betragtninger over, hvordan samtalen mellem folk og folkekirke finder sted inden for en organisatorisk ramme bestående af sogn, kirkebygning og menighed. Både sognestruktur, kirkearkitektur og menighedstilknytning er forudsætninger, som indvirker på mødet og samtalen. Sogne, kirkebygninger og menigheder er vidt forskellige og giver anledning til forskellige angrebsvinkler for den præst, der står midt i arbejdet med at gennemtænke og organisere mødet med de mennesker, der søger kirken.

Et lille livsnært »dåbs-essay« afrunder overvejelserne i bogen, som også rummer en række eksempler på dåbstaler, samt relevante bilag, noter og litteraturhenvisninger.

»Vil du døbes på denne tro?« er i høj grad en præstebog. Den rummer værdifulde overvejelser og konkrete bud på, hvorledes man som præst kan gennemtænke og optimere sin praksis omkring mødet med mennesker

omkring dåb. Især den dåbsforberedende samtale er grundigt gennemtænkt, og her er der efter min mening stof til eftertanke også for den præst, der har mange års praksis med i bagagen. Dog sidder jeg tilbage med ønsket om en ligeså grundig gennemtænkning af det opfølgende arbejde efter dåben. Hvordan finder vi nye anledninger til at genoptage den samtale, der er begyndt?

Den observation, at folk forholder sig til deres folkekirke primært gennem de personlige relationer til deres præst, deres konfirmationskirke, mormors begravelseskirke eller andre ikke-konfessionelle forhold, er hele bogens udgangspunkt, og det er nok den grundtanke, der ved læsningen har bundfældet sig allermest markant hos mig.

*Sognepræst Benthe Kleon Jeppesen,
mail: bekj@km.dk*

TRO I MØDET

– INDFØRING I KRISTENTRO I ET RELIGIØST MANGFOLDIGT SAMFUND

Tro i mødet er et dåbsoplæringsmateriale udviklet af Stiftssamarbejdet
Folkekirke og Religionsmøde i samarbejde med Teologisk Pædagogisk Center.

Materialet er målrettet folkekirkens møde med mennesker med
trosbagage fra islam eller med nyåndelig/østlig baggrund.

Kåre Schelde Christensen, Mogens S. Mogensen og Jette Dahl har stået bag udviklingen af materialet.

MATERIALET BESTÅR AF:

- **EN VEJLEDERBOG**, som giver præsten et teoretisk og konkret redskab til dåbsoplæringsforløb i en religiøs mangfoldig kontekst. Overordnet falder bogen i to dele – en teoretisk del og en praktisk vejledning i brug af materialets deltagerhæfter.
- **DELTAGERHÆFTER**: Til hvert af de to emner – nyåndelighed/østlig religiøsitet og islam – er der udarbejdet ni deltagerhæfter på otte sider. Hvert hæfte formidler i tekst og billeder centrale dele af den kristne tros kilder, lære, liv og praksis som oplæg til læsning og samtale.

Hæfterne kan købes samlet i hver sin mappe eller hver for sig.

Bestil materialet på unitasforlag.dk
eller kirkebogluden.dk

